

dinge, som ikke ved dette Baand følte sig knyttede til Bondestanden. Det var strenge Herrer, og med dem fulgte den mørkeste Tid for den danske Bondestand. Hvad der ødsledes bort i Tronens Glans, skulde og maatte de underkuede og fattige Bønder bøde og lide for. Der var selvfølgelig mellem disse indvandrede Adelsmænd meget hæderlige Undtagelser — jeg behøver kun at nævne et Navn som Reventlow, saa vide de Herrer, hvad jeg tænker paa. (Afbrydelse af *Birck*). Der er kun een Slægt Reventlow, der for Alvor har indskrevet sit Navn i det danske Landbrugs og ikke mindst i den danske Bondestands Historie.

I disse Privilegier bestemtes, at Lenene og Stamhusene maatte ikke afhændes, deles eller pantsættes, de skulde samlede gaa i Arv til een saaledes, at Slægtens Anseelse og Rigdom kunde repræsenteres i een Person. Det skulde synes at være urimeligt, at kun eet Barn af Familien skulde have alt i Arv, de andre intet uden maaske lidt Naadepege eller Titelen af Grever eller Baroner, hvilket undertiden kunde være værre end ingen Ting. I landøkonomisk Henseende var det meget uheldigt, at disse store Jordegoder holdtes samlede paa enkelte Hænder. Det giver, som det ogsaa er bemærket før, Samfundet et for ringe Udbytte. Med den Udvikling, vi nu staa i, er det givet, at hvis Jorden var delt ud paa de mange Hænder, vilde det have betydet forøget national Indtægt af overmaade stor Værdi.

Man har tidligere anført, at disse store Godsbesiddere vare Foregangsmænd paa Landbrugets Omraade, de anstillede Forsøg osv. Ja, jeg indrømmer, der har været en Tid, da saadant med nogen Grund kunde siges, men det gælder ikke længere, nu foranstalttes saadanne Forsøg paa Landbrugets Omraade meget bedre og sikrere af Landbrugets forskellige Organisationer. Der er heller ikke noget, der nu tyder paa, at det er de store Godsbesiddere, der ere Foregangsmænd paa Landbrugets Omraade. Det kunne de efter Omstændighederne ogsaa vanskeligt være i disse alt for store Landbrug. Det private Fæsteforhold, som hører sammen hermed, er bl. a. hemmende for Landbrugets Udvikling paa disse Egne. Det, at man ikke maa sælge, saa at der ikke kan blive flere Hjem, er meget uheldigt. Man behøver blot at tænke sig, at der hvilede saadanne Baand paa hele det danske Land, at Jorden ikke kunde udstykkes, og at Befolkningstilvæksten ikke kunde faa Plads i Landbruget. Det vilde være et overmaade stort Misforhold.

Men ikke nok hermed. I Erkendelse af, at de Godser, som vare givne i Len, og Stamhusene ikke kunde faa tilstrækkeligt ud af de dem underliggende Bønder, blev der lagt stor Vægt paa, at der til disse Besiddelser knyttedes store Formuer, de saakaldte Fideikommiskapitaler. At disse Formuer gaa i Arv til en enkelt Person, kan man ikke ligefrem kalde skadeligt i landøkonomisk Henseende, men set fra et almindeligt Samfundssynspunkt er det dog saaledes, at mindre og vel fordelte Formuer virke til langt større Gavn og Held for Samfundet end de enkelte store Formuer, der ere samlede paa een Haand.

Der er en ikke ringe Forskel paa Lenene og Stamhusene. Lenene ere Godser, hvis Brugsret oprindelig er overdraget til en eller anden, og som skulde gaa i Arv efter bestaaende Arveregler. Uddør Slægten, falder, som den højtærede Justitsminister sagde, Lenet almindeligvis tilbage til Staten. Lenene ere at ligne ved Arvefæste, men uden Ret til at sælge og pantsætte. Stamhusene derimod ejes af Besidderne. Ogsaa de skulde udelte tilfalde en Arving efter en bestemt Arvefølgeorden, men uddør Slægten, ere Indskrænkningerne bortfaldne, og Boet har fuld Raadighed over Godset. Altsaa, Lensbesidderen kan ikke sælge, fordi Godset ikke er hans Ejendom, Stamhusbesidderen kan ikke sælge, fordi hans Ejendomsret ved Lovens Bydende er indskrænket i den Retning.

Det er Udeleligheden, der er Kærnen i og den historiske Grund til Individualsuccessionen, det vil sige, den særlige Arvefølge, hvor een skal arve det hele. Da Udeleligheden imidlertid er oprettet og hjemlet ved Lov, mener jeg, at den ogsaa maa kunne ophæves ved Lov. Grundlovens § 93 siger, at det skal ved Lov nærmere ordnes, hvorledes de nu bestaaende Len og Stamhuse kunne overgaa til fri Ejendom. Hvis Staten giver Afkald paa sin Ejendomsret til Fordel for Besidderne, ophører Godset at være Len, taber sin uafhængelige Karakter og bliver fri Ejendom. Nogle Forfattere have fremhævet, at det var en moralsk Pligt for Staten at give Afkald paa sin Ejendomsret til Lenene, idet Staten i sin Tid ofte har lokket Ejere til at overdrage deres Gods til Kronen med Løfte om at faa det tilbage som Len. Nu er imidlertid, som sagt, Stillingen forandret. Ved Grundloven ere alle til Adel, Titel og Rang knyttede Forretigheder afskaffede, saa vel som andre Rettigheder af mere reel Værdi, Tronen trænger ikke til Støtte og Glans ad den